

DOĞU AVRUPA ENERJİ KRİZİNDE KÖRFEZ ALTERNATİFİ VE DİZEL JENERATÖR TEHDİDİ

“

Doğu Avrupa; Ortadoğu ve Afrika'dakinden farklı olarak mensubu olduğu AB'nin değerlerini ve politikalarını göz ardı edebilme esnekliğine ve inisiyatifine sahip değildir. Bu noktada Körfez ülkelerinin sürdürdüğü karbon yoğun enerji politikalarını gezegene verdiği yıkıcı zararlar gerekçesiyle eleştiren AB'nin Doğu Avrupa'daki dizel jeneratör talebi üzerinde herhangi bir düzenleme veya kısıtlamamaya gitmemesi son derece dikkate değerdir.

”

DOÇ. DR. BURÇE AKCAN

Akademisyen BAŞKENT ÜNİ.

Avrupa, yıllardır enerji arzı için Rusya ve Ukrayna'ya yüksek düzeyde bağımlıdır. Rusya tarafında Avrupa gazının yaklaşık yüzde 40'ı Yamal-Avrupa doğal gaz boru hattı ile Polonya üzerinden Almanya'ya veya Kuzey Akım (Nord Stream) ile doğrudan Almanya'ya ulaşmaktadır. Ukrayna'nın ise 2021 yılı itibarıyla Slovakya, Avusturya ve İtalya'ya gaz sağlanmasında geçiş koridoru olduğu söylenebilir. Ancak yaşanan iki olağanüstü durum neticesinde Avrupa derin bir enerji krizi ile karşı karşıya kalmıştır.

Bunlardan ilki Rusya'nın Baltık Denizi altındaki 1200 km'lik doğal gaz boru hattına sahip Kuzey Akım'ı (Nord Stream) bakım çalışması yürütmek üzere 2021'de kapatmasıdır. İkinci durum ise Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşın Avrupa'ya enerji arzını kısıtlamaya yönelik bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu durum neticesinde Avrupa Birliği (AB), güvenli doğal gaz tedarikinde Rusya bağımlılığını azaltmaya yönelik olarak hem alternatif iş birlikleri arayışında olmakta hem de sürdürülebilir enerji politikaları takip etmektedir. Bu bağlamda Körfez bölgesi sahip olduğu enerji kaynakları ile AB için enerji tedarikinde potansiyel bir paydaşa dönüşmüş ve sürdürülebilir enerji politikalarından söz eder hâle gelmiştir.

Doğu Avrupa'daki enerji ihtiyacına yönelik dizel jeneratörlere talebin artması, savaş koşullarının bölgedeki petrol bulunurluğunu olumsuz etkilemesi ve Avrupa'nın genelinde yaşanan enerji krizi Körfez ülkelerini Doğu Avrupa için oldukça kritik bir pozisyona taşımıştır.

DİZEL JENERATÖR İHTİYACINDAKİ ARTIŞ

Savaşın yıkıcı etkileri Ukrayna genelinde elektrik santrallerinin et-

kilenmesine sebep olmuş ve bölgede enerji kaynağı olarak dizel jeneratörlere talebi tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar artırmıştır. Bu durumun bölgenin yaşam pratikleri ve AB'nin karbon nötr olma hedefleri ile çelişkili bir tablo oluşturduğu açıktır. Gündelik yaşamın ne zaman tam anlamıyla normale döneceği bilinmese de Doğu Avrupa jeneratör pazarındaki dizel ürünlere yönelik talebin kontrolsüz büyümesi yakın gelecekte balonun patlayacağı ve bölgenin jeneratör çöplüğüne döneceği ihtimalini güçlendirmektedir. Ukrayna'daki durum ile benzer bir örnek düzenli ve işleyen merkezî güç şebekelerinden yoksun olan Ortadoğu ile yüksek elektrik maliyetleri sebebiyle günde yaklaşık 8-12 saatlik elektrik kesintileri ile karşı karşıya kalan Güney Afrika'dır. Söz konusu bölgelerde elektriğin son derece sınırlı ve etkili yönetilemeyen bir kaynak oluşu, temel enerji kaynağı olarak dizel jeneratörleri gündelik yaşantının devamlılığı için vazgeçilmez bir unsur hâline getirmiştir.

Avrupa'nın çevreci hedefleri doğrultusunda yüksek oranda karbon içeriği barındıran fosil enerji kaynaklarını bir süre sonra bütünüyle dışarıda bırakma hedefi tıpkı Doğu Avrupa jeneratör pazarındaki balonun sönme beklentisi gibi yeşil veya yeşil görümlü sürdürülebilir politikalar işe koşulmadığı sürece Körfez bölgesi için tehdit olarak değerlendirilmektedir.

Bireysel kullanım için satın alınan portatif veya düşük güç kapasiteli jeneratörler, konutlar gibi özel alanlarda elektrik ihtiyacının karşılanmasında sürekli kullanımdayken Doğu Avrupa pazarında dizel jeneratör talebinde büyümenin önde gelen son kullanıcısı sanayi sektörüdür. Doğal bir sonuç olarak, sokaklarda kirli bir hava ve canlı yaşamına ciddi manada tehdit teşkil eden duman kesintisiz şekilde devam eden bir gürültü meydana getirmektedir. Savaş koşulları ortadan kalkıp enerji santralleri gündelik rutinlerine döndüğünde bölgenin yeniden sürdürülebilirlik politikalarına entegre olabilmesi büyük önem arz etmektedir. Öyle ki Doğu Avrupa; Ortadoğu ve Afrika'dakinden farklı olarak mensubu olduğu AB'nin değerlerini ve politikalarını göz ardı edebilme esnekliğine ve inisiyatifine sahip değildir. Bu noktada Körfez ülkelerinin sürdürdüğü karbon yoğun enerji politikalarını gezegene verdiği yıkıcı zararlar gerekçesiyle eleştiren AB'nin Doğu Avrupa'daki dizel jeneratör talebi üzerinde herhangi bir düzenleme veya kısıtlamaya gitmemesi son derece

dikkate değerdir. Öte yandan AB, rüzgâr enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynakları ile birleştirilen rüzgâr-dizel hibrit jeneratör gibi daha çevreci çözümleri teşvik etse de jeneratör üreticileri tarafından seri üretime geçilebilecek bir düzeyden şimdi ve yakın gelecekte son derece uzaktır. Üstelik hibrit enerji teknolojileri yenilenebilir kaynakların istikrarsız doğaları ve yüksek altyapı maliyeti gerektirmeleri gibi sebeplerle kritik görevler için işlevsiz olmaktadır. Bu durum otomotiv endüstrisi ile büyük benzerlik göstermektedir. Uzun süredir tam elektrikli veya hibrit araçlar üretilmesine ve hatta sürdürülebilir bir dünya için teşvik edilmesine karşın mevcut koşullar altında pazarı domine eden ürünler yüksek performans ve yüksek menzil gibi kullanım faydaları düşünüldüğünde yine dizel ve benzin motorlara sahip otomobiller olmaktadır. Üstelik dizel ve benzin motorlu otomobillerin üretiminde herhangi bir kısıtlamaya gidilmemektedir.

KRİTİK TEDARİKÇİ KÖRFEZ

Doğu Avrupa'daki enerji ihtiyacına yönelik dizel jeneratörlere talebin

artması, savaş koşullarının bölgedeki petrol bulunurluğunu olumsuz etkilemesi ve Avrupa'nın genelinde yaşanan enerji krizi Körfez ülkelerini Doğu Avrupa için oldukça kritik bir pozisyona taşımıştır. Savaşın tarafları nezdinde Batı'nın konumu ve aksiyonları düşünüldüğünde, Rusya'ya uygulanan ekonomik yaptırımların enerji arzı ve dolayısıyla ticareti üzerine yeni iş birliklerini mümkün hâle getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Rusya'nın doğal gaz tedariki konusundaki tekinsiz tavrı, AB tarafından deniz yoluyla taşınan petrole yasak getirilmesi ile karşılanmıştır. Savaş öncesi ile kıyaslandığında Rusya'nın AB'nin toplam petrol ithalatındaki payının savaş ile keskin bir gerileme yaşaması ve fosil yakıt ihracatının Çin ve Hindistan gibi doğu bölgelere kayması da bu durumun bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Enerji krizinin derinleşmemesi için AB'nin Rusya'dan tedarik ettiği gazı ikame edecek başka ülkeler bulması zorunluluğu doğmuştur.

Bu süreçte Körfez bölgesi de dâhil olmak üzere Ortadoğu'nun sahip olduğu ve kolay erişim sağlanan ham petrol kaynakları ile Avru-

pa'nın enerji tedarikini yeniden şekillendirmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu durum Körfez için son derece önemli bir ekonomi-politik fırsat olarak değerlendirilmekle birlikte Türkiye'nin enerji güzergâhı üzerinde bulunması jeopolitik önemini artırarak onu bölgede önemli aktör hâline getirmektedir. Söz konusu fırsat karşısında savaşın başlangıcından itibaren temkinli bir tutum izleyerek riskten kaçınan Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan, OPEC+ kararlarına bağlı kalacaklarını duyurarak hem Rusya'nın karşısında bir yere konumlanmaktan kaçınmış ve hem de potansiyel iş birliklerine kapıyı tam anlamıyla kapatmamıştır. Bu durumun bir doğrulayıcısı olarak bölgedeki petrol ve doğal gaz üretiminde artış dikkat çekmektedir. Öte yandan Rusya'nın ihracatının doğuya kayıyor olması uzun vadede Körfez ülkelerini Batı'ya enerji ticaretinde daha etkin iş birlikçi hâline getirmektedir. Avrupa'nın çevreci hedefleri doğrultusunda yüksek oranda karbon içeriği barındıran fosil enerji kaynaklarını bir süre sonra bütünüyle dışarıda bırakma hedefi tıpkı Doğu Avrupa jeneratör pazarındaki balonun sönmeye beklen-

tisi gibi yeşil veya yeşil görünümlü sürdürülebilir politikalar işe koşulmadığı sürece Körfez Bölgesi için tehdit olarak değerlendirilmektedir.

Doğu Avrupa bölgesinde enerji ihtiyacı sebebiyle dizel jeneratörlere duyulan yüksek talep bir ürün kategorisinin trend olmasından çok daha fazlası anlamına gelmektedir. Bu talep geçici bir doğaya sahip olmakla birlikte bölge genelindeki enerji krizi ve Ukrayna'da savaşın elektrik üzerindeki etkilerini kısa vadede görünmez hâle getirmeyi sağlarken diğer taraftan birliğin yakın gelecek hedefli karbon nötr olma hedeflerini baltalamaktadır. Bölgedeki petrol bulunurluğunun da mevcut hâlden etkilenmesi Ortadoğu'yu da içerecek şekilde Körfez Bölgesi ile Doğu Avrupa arasında yeni iş birliklerinin önünü açabilir. Bölgede yoğun şekilde doğal gaz ve petrol arama çalışmalarına devam ediyor olmasına karşın dünyanın en büyük petrol ihracatçısı Suudi Arabistan'ın 2060 için net sıfır hedefler belirlemesi, doğal gaz zengini Katar'ın iklim planı kapsamında 2030 için gaz emisyonlarını yüzde 25 azaltma planı açıklaması enerji krizi ortasındaki Avrupa'ya bir davet olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak bir yanda enerji politikalarında sürdürülebilirlik konuşan Avrupa, diğer tarafta elektrik santrallerinin yetersizliği ile mücadele eden ve enerjide petrol kaynaklarına bağımlı Ortadoğu ve Afrika ile günün sonunda petrolün hem sefalet hem refah unsuru olduğu bir dünyada dizel jeneratörler ekonomik, toplumsal ve politik sonuçları göz ardı edilebilir bir ürün kategorisi değildir. ■